

040 00 0508

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), ROSALA

Koekaivaus tienparannusalueella 18.-20.8.1993

Henrik Asplund
Museovirasto
Arkeologian osasto

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), ROSALA

Koekaivaus tienparannusalueella 18.-20.8.1993

Henrik Asplund
Museovirasto
Arkeologian osasto

SISÄLLYSLUETTELO

Arkistotietoja	2
Johdanto	3
Mittaukset	3
Koekaivaus	4
Yhteenveto	6
Negatiiviluettelo	8
Diapositiiviluettelo	9
Peruskarttaote	10
Suunnittelukarttaote	11
Kaavakarttaote	12
Yleiskartta	13
Koekuoppa 12	14
Kuvataulu	15

ARKISTOTIETOJA

Kunta : Dragsfjärd
Entinen kunta : Hiittinen
Kylä : Rosala
Tilat : 4:35 (Spaks)
6:9 (Rosala folkskola)

Kiinteistötunnukset : 040-445-0004-0035
040-445-0006-0009

Omistajat : Ann-Maj Marita Danielsson (4:35)
Dragsfjärds kommun (6:9)

Peruskartta : ^{Öro} ~~Hiittis~~ 1033 11 (D)
Koordinaatit : x 6638 60-65
y 1579 75-80
z n. 5 m mpy

Löydöt : KM 27812:1-14, diar. 23.8.1993

Negatiivit : 93725-93727
Diapositiivit : 27848-27849

Kohteen tutkimuksia : Levi Fagerström ja Harto Roth 1991, inv.
Levi Fagerström ja Harto Roth 1991, kaiv.

JOHDANTO

Museovirasto suoritti 18-20.8.1993 pienimuotoisen koekaivauksen Rosalan kylässä Hiittisten-Rosalan tienparannushankkeen takia. Tutkittu kohta liittyy tienlevennykseen plv 380-420 (vrt. liitekartta), joka tullaan tekemään palolaitoksen edustalle, peruskoulun tontista lounaaseen. Tutkittava alue oli aikaisemmin todettu mielenkiintoiseksi Turun yliopiston saaristoprojektin inventoinnissa ja koekaivauksessa, jonka suorittivat Levi Fagerström ja Harto Roth vuonna 1991. Alueen nimeksi mainitaan inventointiraportissa Halsbacken (kohde 48). Inventointiraporttiin merkityt koordinaatit osuvat nyt tutkitun alueen itäpuolelle, mutta kyseessä lienee sama kohde. Paikalla suoritettun kaivauksen tuloksista ei allekirjoittaneella ole ollut käytettävissä tietoja; vuoden 1991 kaivausalue paikannettiin ja kartoitettiin Rosalassa vierailleen Harto Rothin antamien tietojen perusteella.

Halsbacken on inventoinnin perusteella tulkittu mahdolliseksi raudanpelkistyspaikaksi. Maa-aines paikalla mainitaan mustanpuhuvaksi ja nokiseksi. Metallinilmaisimella paikkaa tutkittaessa on inventointikertomuksen mukaan löytenyt soikea tulusrauta sekä muutama pala rautakuonaa ja rautaniittejä. Lisäksi mainitaan perimätiedosta, jonka mukaan lapsia on peloteltu leikkimästä paikalla ja annettu ymmärtää viikinkien nousevan kummittelemaan. Perimätiedon lähteestä ei ole mainintaa.

MITTAUKSET

Tutkimusalueelle epäsystemaattisesti kaivettujen koekuoppien kartoittamiseksi vedettiin alueella sijaitsevan rajakiven 26 kautta peruslinja, joka on samansuuntainen kuin tontin raja pisteiden 26 ja 27 välissä. Linjan suunnaksi luettiin suuntimakompassilla 281,5/400 goonia. Linjalle asetettiin kolme teikkiä, joista teikki 2 sijaitsi pistellä 26. Näistä tunnetuista pisteistä mittaamalla laadittiin yksinkertainen yleiskartta koekuoppien sijainnista toisiinsa nähden. Myöhemmin karttaan lisättiin hahmotelma tielinjoista peruskarttasuurennoksen mukaan.

KOEKAIVAUS

Koekuopat kaivettiin noin 40 x 40 cm:n kokoisina, lukuunottamatta koekuoppaa 12, joka laajennettiin n. 70 x 100 cm:n kokoiseksi. Suurin osa kuopista kaivettiin tien tuntumaan, mutta muutama kuoppa kaivettiin myös kauemmaksi tiestä. Kuoppa 14 kaivettiin matalaan kumpareeseen, josta Rosalassa asuva Paula Wilson kertoi aikaisemmin löydetyn rautakuonaa. Aluetta ei inventoitu ja kartoitettu tarkemmin, mutta jo maan pinnassa näkyi jälkiä historiallisen ajan asutuksesta ainakin yhden muuratun tulisijan jäännöksen muodossa (vrt. yleiskartta). Historiallisen ajan asutuksesta kertoivat myös koekuoppien löydöt. Seuraavassa on lueteltu koekuopista kirjatut havainnot:

1. Noin 10 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka.
2. Alle 10 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka.
3. Noin 20 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka. Kuopasta löytyi pala fajanssia, jota ei otettu talteen.
4. Noin 25 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka. Kuopasta löytyi tiiltä, nauvoja ja lasinpalasia, joita ei otettu talteen.
5. Turpeen alla multaa ja tummaa maata noin 35 cm:n syvyyteen, alla puhdas hiekka. Kuopasta löytyi tiiltä, lasiastioiden palasia, fajanssia, posliinia ja rautanauvoja, joita ei otettu talteen.
6. Turpeen alla multaa ja tummaa maata noin 30 cm:n syvyyteen, alla puhdas hiekka. Löydöt tulivat esiin tiilihippuja sisältäneestä mullasta ja tummasta maasta.
7. Noin 20 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka.
8. Noin 20 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka.

9. Noin 10 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka.
10. Turpeen alla multaa ja tummaa maata noin 25 cm:n syvyyteen. Maa heti turpeen alla vaikutti palaneelta ja siinä oli pieniä vaaleita savinokareita. Tummasta maasta löytyi kaksi kvartsi-iskosta.
11. Noin 20 cm turvetta ja multaa, alla puhdas hiekka. Kuopan lounaisreunassa näkyi aikaisemmin kaivetun alueen raja.
12. Turpeen alla oli tiivis kiveys noin 10-15 cm:n syvyydellä. Osa kivistä oli lohjenneita, mutta ei välttämättä palaneita. Kivien välissä oli palanutta savea ja pari pientä palaneen luun murua. Koekuoppaa laajennettiin hieman, jolloin kuopan kaakkoisosaan muodostui kivetön alue - ilmeisesti kiveyksen raja tähän suuntaan. Koekuoppaa ei syvennetty, vaan se peitettiin piirtämisen ja valokuvaamisen jälkeen. Koekuopan kaakkoiskulmassa metallinpaljastin ilmaisi metallia.
13. Noin 15 cm turvetta ja multaa, alla puhdasta hienoa hiekkaa.
14. Koekuopassa ja kumpareessa sen ympärillä oli suuria kiviä. Maa oli savipitoista ja sisälsi modernia jätettä, mm. tupakantumppeja ja hiiliä.

Selvä kulttuurikerroksen tapainen maakerrosten poikkeama oli koekuopissa 4-6, joista myös löytyi historiallisen ajan asutuksen jätettä. Talteen otetuista löydöistä ei mikään viittaa erityisen vanhaan asutukseen; esimerkiksi valkosavilietteellä koristeltua punasavikeramiikkaa (:4) esiintyy 1500-luvun lopulta alkaen, mutta se yleistyy vasta seuraavilla vuosisadoilla. Nuoria ovat myös koekuopissa havaitut fajanssin ja posliinin palat. Koekuopista 5 ja 6 otettiin myös talteen pari pahoin rapautunutta lasiastian palaa (:2, :3), sekä muutamia paloja palanutta savea.

Muista löydöistä mainittakoon koekuopasta 10 löytyneet kaksi kvartsi-iskosta (:7), joille ei löytöyhteyden perusteella voi esittää selitystä. Ne tulivat esiin tummasta kivettömästä maasta, eivätkä näytä liittyvän mihinkään tienpinnan tms. kivimurskeeseen. Toinen arvoituksellinen löytö on koekuopasta 14 esiin tullut valetun pronssiastian pala (:14), joka esinetyyppinä on allekirjoittaneelle vieras. Se tuli esiin matalasta kumpareesta, joka osoittautui ainakin koekuopan kohdalla kiviseksi. Koekuopan perusteella kysessä voisi olla matala raivausröykkiö, johon on saatettu heittää myös jätteitä.

Eniten huomiota kiinnitettiin kaivauksessa koekuoppaan 12, josta paljastui tiivis nyrkinkokoisista ja hieman sitä isommista kivistä koostuva kiveys (vrt. piirros ja kuvataulu). Vähäiset löydöt - hieman palanutta luuta ja palanutta savea - eivät anna mahdollisuuksia muodostuman tulkitsemiseen. Koska kivet eivät vaikuttaneet palaneilta, ei kyse ainakaan ensisijaisesti tuntuisi olevan tulisijan jäännöksestä, vaan jostakin muusta asutukseen liittyvästä rakenteesta. Kiveystä ei koetutkimuksen yhteydessä ollut mahdollista tutkia tarkemmin, joten se peitettiin dokumentoinnin jälkeen.

YHTEENVETO

Tienparannusalueella suoritettu koetutkimus ei tuonut esille mitään sellaista, mikä olisi esteenä suunnitellulle tien leventämiselle. Tämä tieto on jo museoviraston toimesta välitetty tieviranomaisille. Tutkimuksella on siitä huolimatta oma mielenkiintonsa, sillä historiallisen ajan kylätontteja ei tiettävästi ole Turunmaan saaristossa aikaisemmin tutkittu arkeologisesti. Koekaivaustulokset ovat vähäiset, mutta kertovat asutuksesta tutkimusalueella tai sen tuntumassa uudella ajalla, 1500-lukua nuoremmalla ajalla. Useimmat löydöt liittyvät kuitenkin 1800- ja 1900-luvun kylään, kuten ikkunalasi, tehdastekoiset naulat, lasiastioiden palat, fajanssi ja posliini. Kuvaan sopii hyvin myös insinööri Ilkka Penttisen metallin-ilmiaisimella löytämä 1800-luvun kupariraha.

Kaikki havainnot tutkimusalueella voidaan liittää normaaliin historiallisen ajan kyläasutukseen; viitteitä esimerkiksi inventointikertomuksessa mainitusta mahdollisesta raudanpelkistyksestä ei havaittu. Maa koekuopissa ei ollut erityisen tummaa tai nokista, eikä rautakuonaa löytynyt, joten kysymys raudankäsittelystä jäi ainakin vuoden 1993 tutkimusten perusteella vaille varmistusta.

Mielenkiintoinen yksityiskohta on inventointikertomuksessa mainittu soikea tulusrauta, joka olisi löytynyt tarkemmin määrittelemättömästä kohdasta Halsbackenilta, todennäköisesti nyt tutkitulta alueelta tai sen tuntumasta. Soikeat tuleniskentäraudat ovat yleisiä rautakaudella, mutta tulusrautojen käyttö on jatkunut historialliseen aikaan - jopa 1800-lukuun saakka. Tulusrautojen ajoituksen väljyydestä huolimatta voisi ajatella, että esine Halsbackenin löytöyhteydessä on vanhahtava, mahdollisesti viite vuoden 1993 tutkimuksissa todettua asutusta vanhemmasta kerrostumasta. Tähän kysymykseen liittyvät myös vuoden 1991 kaivauslöydöt, joita ei toistaiseksi ole analysoitu tarkemmin. Löytöihin näyttäisi sisältyvän kovaksi poltettua, mahdollisesti sintraantunutta keramiikkaa, joka pikaisen vilkaisun perusteella tuo mieleen keskiaikaisen kivisavikeramiikan. Tulkinta on toistaiseksi täysin hypoteettinen ja tulisi varmentaa tai hylätä kun aineisto tulevaisuudessa tulee tutkittavaksi. Rosalan kylä mainitaan nimeltä (Rodzala) tietyvästi ensimmäistä kertaa vuoden 1540 veroluettelossa. Kylä lienee siitä huolimatta ollut olemassa jo varhain keskiajalla. Vanhemmat historialliset lähteet liittyvät kuitenkin Hiittisten saaristoon yleensä, kuten vuoden 1463 (Trollen) veroluettelo, jonka mukaan Hiittisten (Kyrkosundsskärin) asutus voidaan päätellä laajaksi. Keskiaikaisen asutuksen toteaminen Rosalassa ei siis olisi yllättävää, mutta siitä huolimatta merkittävä lisä saariston asutuserkeologiaan.

Turussa 3.1.1994

Henrik Asplund

NEGATIIVILUETTELO

93725. Yleiskuva tutkimusalueesta. Kuvattu lounaasta.

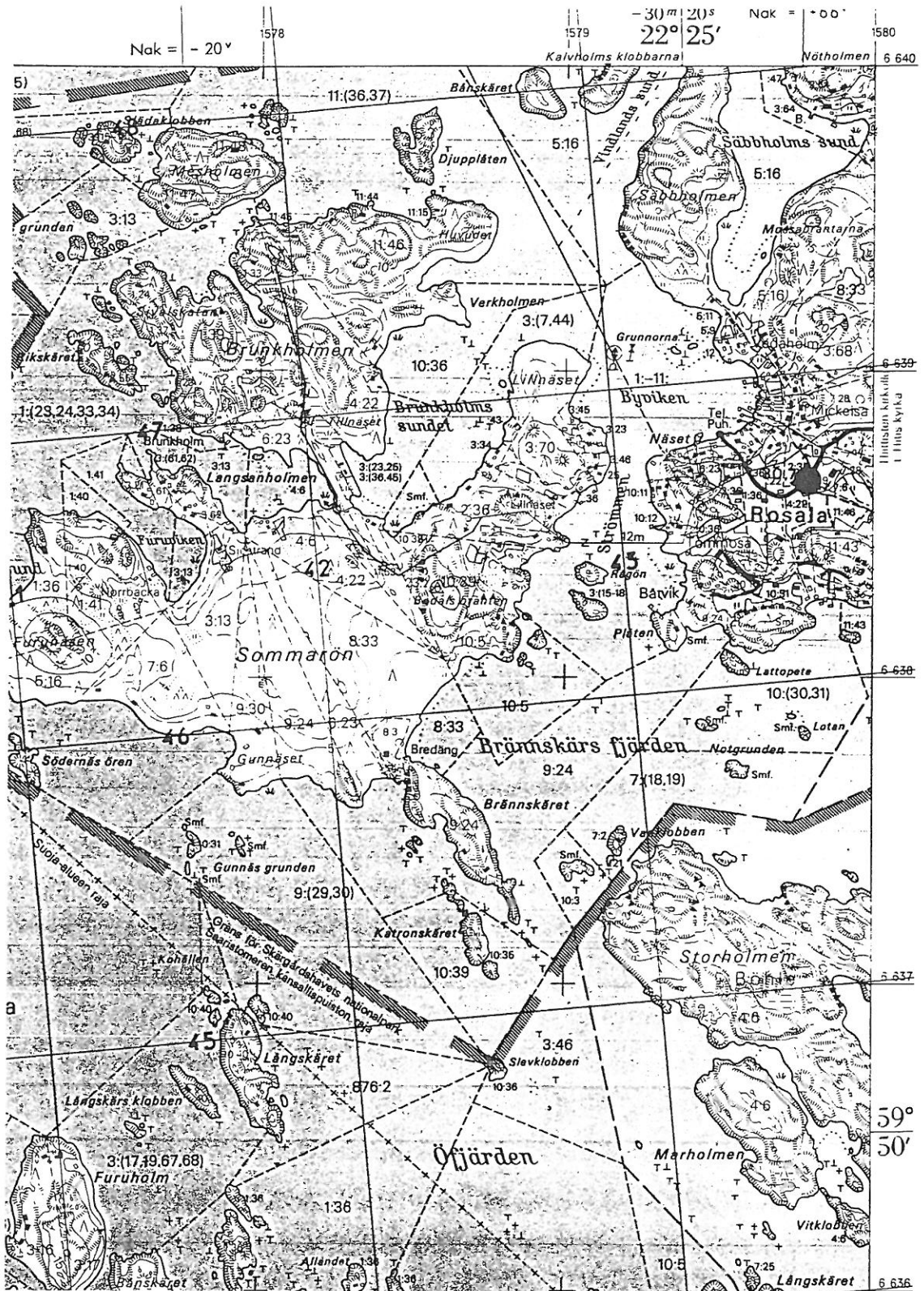
93726. Koekuoppa 12. Kuvattu suoraan ylhäältä, lännestä.

93727. Koekuoppa 12. Kuvattu suoraan ylhäältä, lännestä.

DIAPOSITIIVILUETTELO

27848. Yleiskuva tutkimusalueesta. Kuvattu lounaasta.

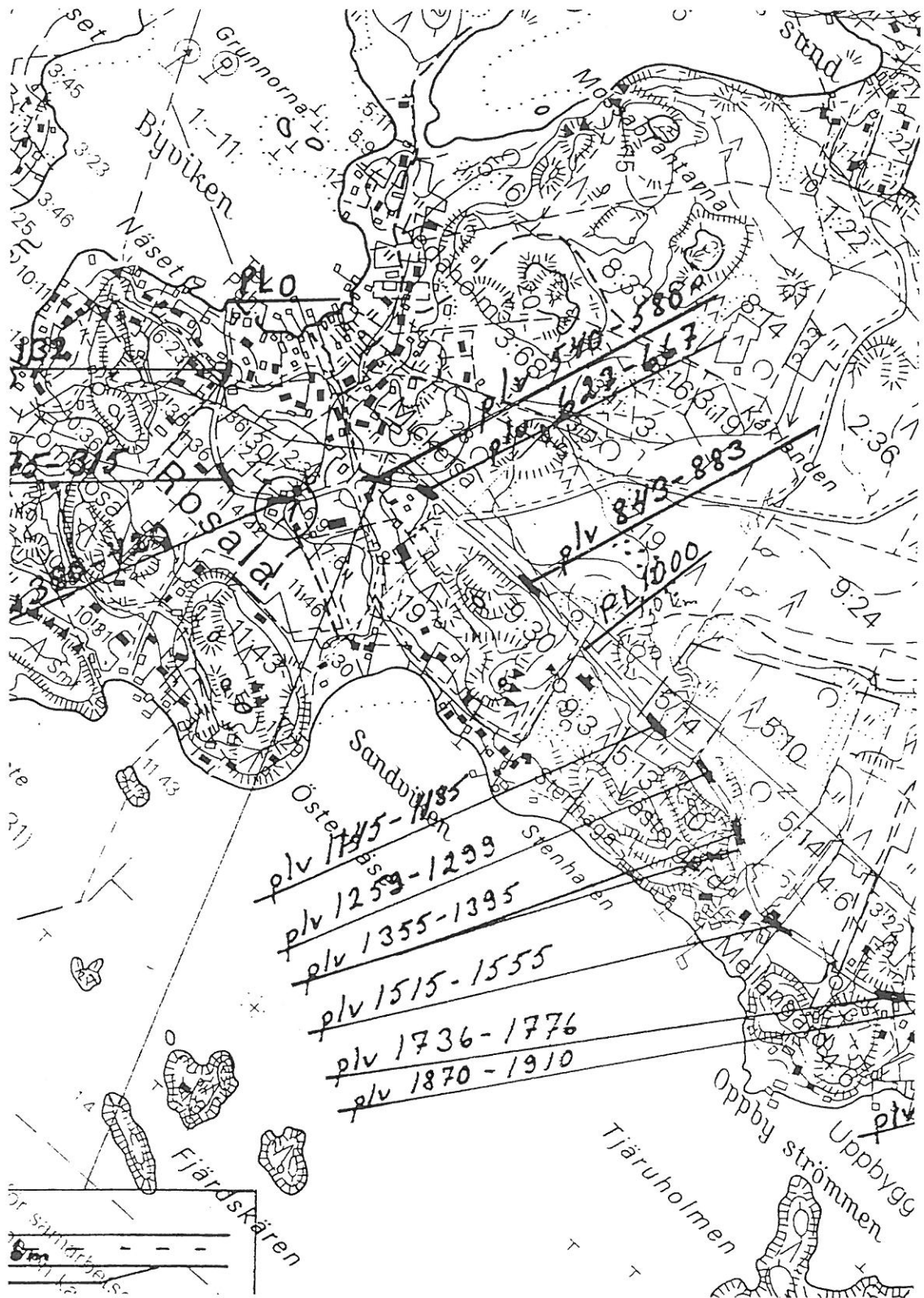
27849. Koekuoppa 12. Kuvattu suoraan ylhäältä, lännestä.

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), ROSALA

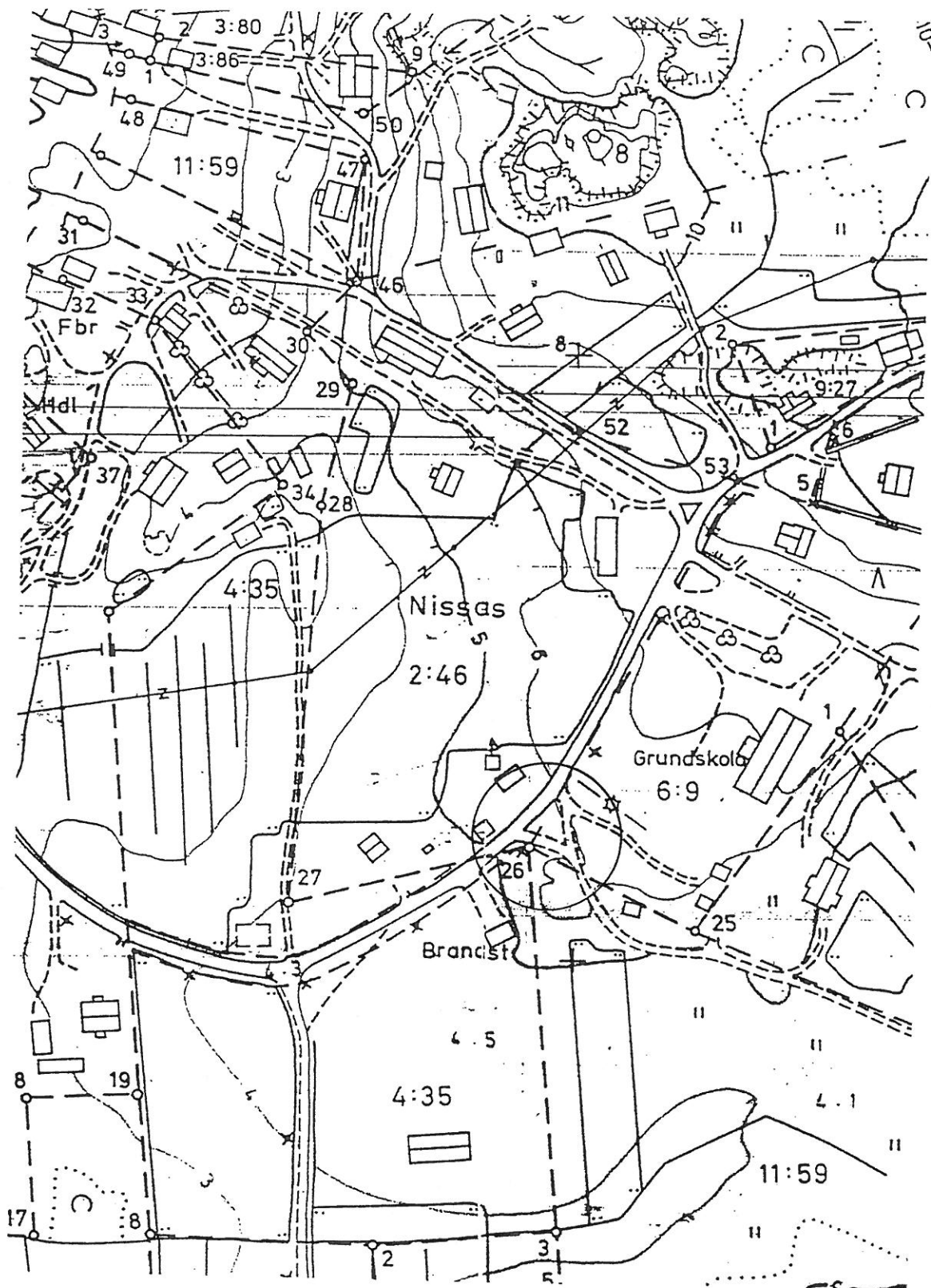
Ote peruskartasta 1033 11

MK 1:20 000

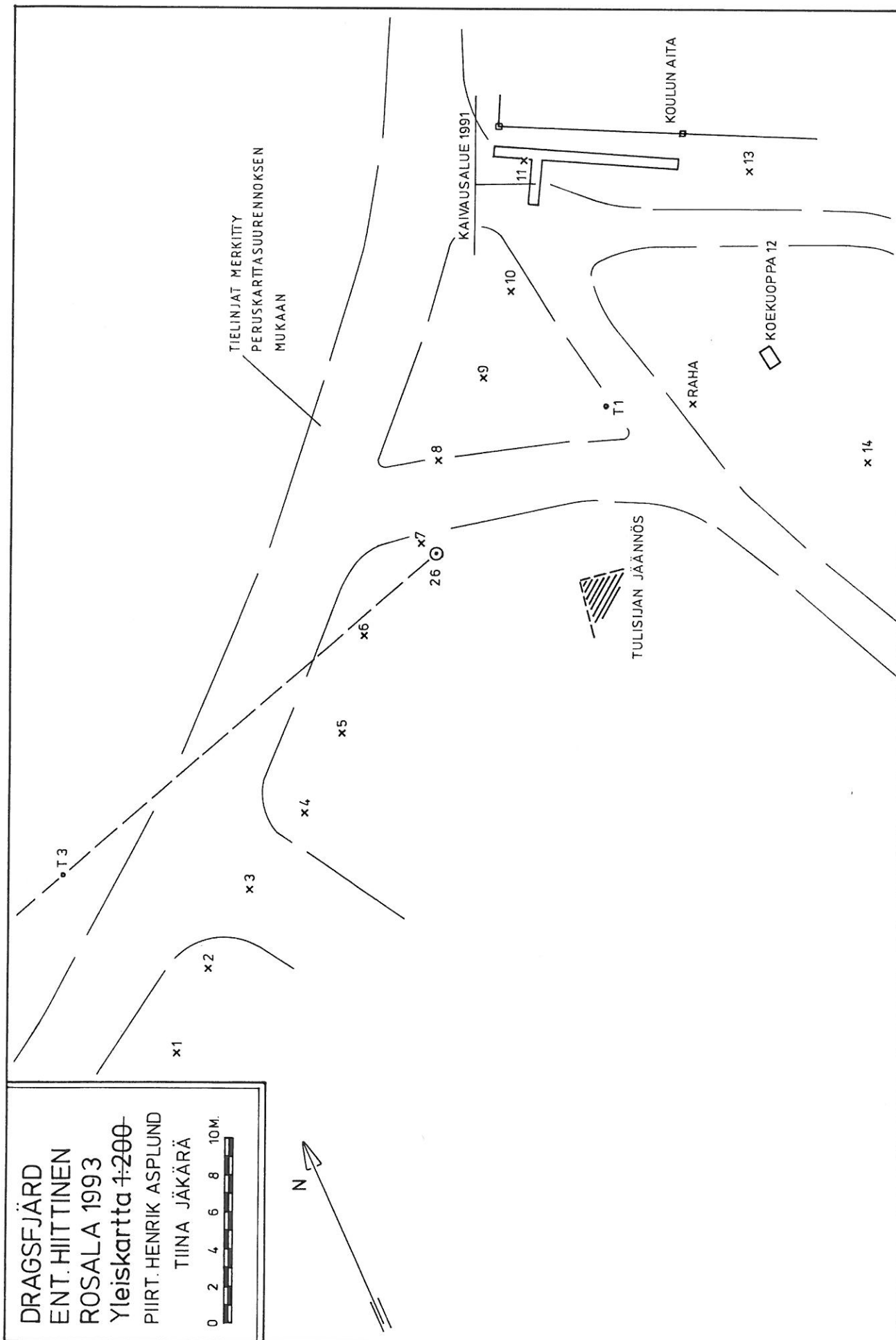
DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), ROSALA

Ote tienparannussuunnitelman liitekartasta
MK 1:10 000

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), ROSALA

Ote kaavakartasta
MK 1:2 000

DRAGSFJÄRD
ENT. HIITTINEN
ROSALA 1993
Yleiskartta 1:200-

PIIRT. HENRIK ASPLUND

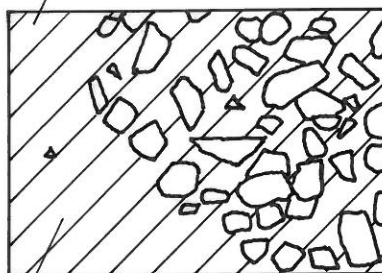
TIINA JÄKÄRÄ

DRAGSFJÄRD
ENT. HIITTINEN
ROSALA 1993
Koekuoppa 12 1:20

PIIRT. HENRIK ASPLUND

METALLINILMAISIMEN
SIGNAALI

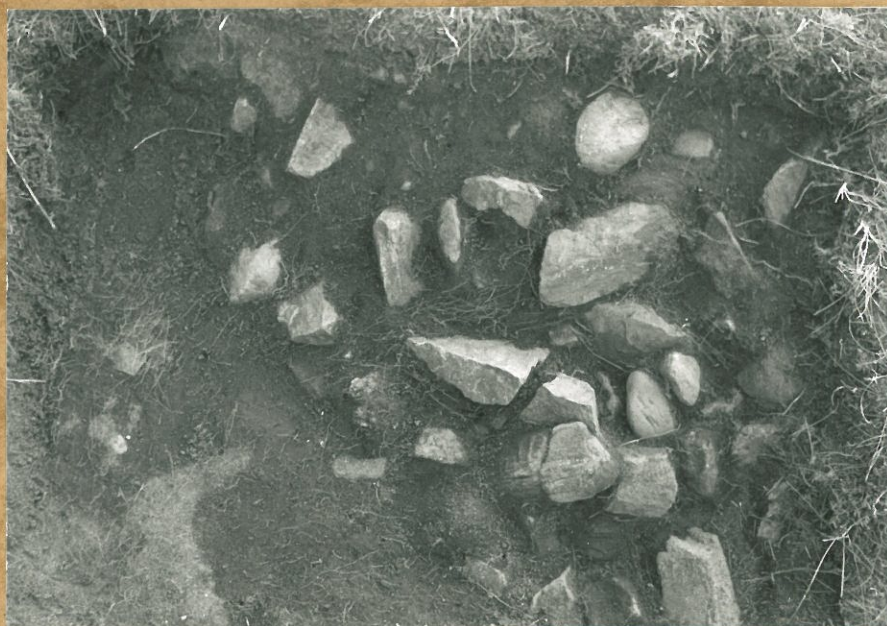

TUMMAA MAATA

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), ROSALA
Henrik Asplund 1993

93725. Yleiskuva tutkimusalueesta. Kuvattu lounaasta.

93726. Koekuoppa 12. Kuvattu suoraan ylhäältä, lännestä.